

Met ‘Red Het Onderwijs’ verder de put in

Ewald Vervaet, kerngroep lid WSK

Dat het Nederlandse onderwijs, ook het basis- en kleuteronderwijs, in een crisis verkeert, is algemeen bekend. Ze komt vooral tot uiting in het lerarentekort en dalende leerprestaties.

Van de groep ‘Red het onderwijs!’ (RHO), actief sedert 7 februari 2022, verschijnt er op 11 september 2024 een boek over: *Red het onderwijs!*.

‘Goed kunnen meten’

De schrijvers verklaren de onderwijscrisis met vijf factoren: er is een lerarentekort; de kwaliteit van de lerarenopleidingen is te laag; er zijn te veel ‘moderne’ onderwijsopvattingen zonder wetenschappelijke basis; schoolbesturen hebben te veel macht; leerkrachten zijn – mede door deze vier factoren – in status gedaald en hebben een te grote werkdruk.

Deze vijf en andere ermee samenhangende factoren steunen op één grondgedachte: goed meten. Onder ‘goed meten’ verstaat het boek Cito- en soortgelijke toetsen die gebaseerd zijn op getalsmatige bepalingen waar statistisch aan wordt gerekend, psychometrie kortom. Het beste soort onderwijs is dan ook Directe Instructie (DI), want de statistische onderzoeksresultaten daarvan zouden sterk zijn, net als haar theoretische onderbouwing.

Psychometrische meetinstrumenten kunnen en moeten op alle onderwijsniveaus worden ingezet: het hele schoolstelsel, de school, de klas/schoolgroep en de individuele leerling. De resultaten daarvan kunnen we volgens het boek beschouwen als ‘de informatieve ruggengraat van goed onderwijsbestuur’. Dan zo zou de onderwijscrisis uiteindelijk worden opgelost.

Uitwerking

Het boek werkt zijn op meetbaarheid gestoelde analyse van en oplossing voor de onderwijscrisis in negen hoofdstukken uit naar evenzovele aspecten van het onderwijs. Drie daarvan zijn:

- * De kwaliteit van leerkrachten en opleidingen waar DI een centrale rol in moet spelen.
- * het verhogen van de aantrekkelijkheid van de lerarenopleidingen; het boek doet daar vijf suggesties voor zoals het landelijk vastleggen van bekwaamheidseisen en een gildesysteem van startbekwame leraar via vakbekwame en deskundige leraar tot vakdidacticus.
- * Het structureel laten horen van de stem van de leraar: verplicht lidmaatschap van een vakorganisatie, een lerarenregister en zeggenschap bij SLO, College voor Toetsen en Examens en Cito.

Metten in het onderwijs

RHO analyseert de onderwijscrisis en wil die oplossen vanuit een bepaalde meetopvatting. Om analyse en oplossing te kunnen beoordelen dienen we die opvatting dus onder de loep te nemen: hoe goed is wat RHO ‘goed meten’?

Het boek gaat er zonder meer vanuit dat de getalsmatige uitkomsten van het Cito, van tests waar Directe Instructie op is gebaseerd, en andere psychometrische meetinstrumenten objectief zijn. In rekenkundig opzicht zullen ze dat ongetwijfeld zijn, maar zijn ze het ook in ontwikkelingspsychologisch en/of onderwijskundig opzicht? We zijn toch niet aan het rekenen, maar onderwijs aan het geven aan zich ontwikkelende kinderen!?

Volgens mij niet. Ik zet dat uiteen aan de hand van de 4-puntsschaal van de [Monitor Leskwaliteit](#). Eenzelfde gedachtegang geldt echter ook voor de puntentoekeningen 0-0-1 van een meerkeuzevragen met drie alternatieven en voor alle andere puntentoekeningen in psychometrische instrumenten.

Monitor Leskwaliteit

De Monitor Leskwaliteit is in lijn met waar RHO vóór is: ‘de kwaliteit van het geleverde onderwijs’ wordt ‘gemeten’ en ‘meetbare facetten’ kunnen worden verbonden met ‘empirische kennis over “wat werkt”’.

Het technisch rapport bij de monitor voor het PO stelt: ‘Voor elk item wordt gescoord of een item is gezien tijdens de lesobservatie op een vier-punt schaal (0 = helemaal niet mee eens tot 3 = helemaal mee eens)’ (Monitor, p.8v). Nemen we vraag 22 vanuit het leerlingperspectief ‘Ik heb tijdens de les iets geleerd’ (Monitor, p.54):

- * Aan ‘helemaal niet mee eens’ worden 0 punten toegekend,
- * aan ‘Niet mee eens’ 1 punt,
- * aan ‘Mee eens’ 2 punten en
- * aan ‘Helemaal mee eens’ 3 punten.

Puntentoekeningen zijn al tientallen jaren standaardpraktijk in het Nederlandse onderwijs en de laatste jaren ook steeds meer in andere delen van de samenleving: in de zorg, in de toeslagen waar de toeslagenaffaire uit is voortgekomen, in het doen van bepalingen in verband met de stikstofcrisis, enzovoort.

Ik stel zulke puntentoekeningen echter ter discussie – dat heb ik al in mijn proefschrift van 1986 gedaan... Een puntentoekening dicht namelijk aan het terrein waarop dat plaats heeft (in ons geval het onderwijs) een zogeheten metriek toe: men neemt onuitgesproken aan dat er in dat terrein bepaalde getalsverbanden zouden gelden. Daar zijn verschillende mogelijkheden voor. Het opmeten van een lengte met een lineaal bijvoorbeeld voldoet aan een verhoudingsschaal: ‘6 centimeter’ is drie keer zo lang als ‘2 centimeter’, enzovoort.

Niemand weet aan wat voor schaal de Monitor Leskwaliteit voldoet. Maar stel nu dat we er over enkele jaren achter komen dat ze aan een verhoudingsschaal voldoet. Dan zouden we in 2024 in feite gedaan hebben alsof ‘Mee eens’ twee keer zoveel waard is als ‘Niet mee eens’ en ‘Helemaal mee eens’ drie keer zoveel waard als ‘Niet mee eens’. Ieder weldenkend mens voelt op zijn klompen aan dat dat natuurlijk absurd is! ‘Ik ben het er helemaal mee eens dat ik tijdens de

les iets heb geleerd' is uiteraard in geen enkel psychologisch en/of onderwijskundig opzicht drie keer zoveel waard als 'Ik ben het er niet mee eens dat ik tijdens de les iets heb geleerd'.

Het is zonneklaar dat er geen psychologische en/of onderwijskundige theorie is waaruit voortvloeit dat die verhoudingen liggen zoals de Monitor Leskwaliteit stilzwijgend aanneemt dat ze liggen, namelijk $1 \div 2$ respectievelijk $1 \div 3$.^{*} Het maakt die getallen tot niets anders dan in getallen verpakte willekeur: in rekenkundige getallen verpakte psychologische en/of onderwijskundige willekeur.

Romantische en empirische wetenschap

Het boek onderscheidt twee soorten wetenschap: empirische wetenschap van de RHO zelf en romantische wetenschap waar al het andere onder valt. Zoals we zojuist hebben gezien is RHO's 'empirische wetenschap' slechts in rekenkundig opzicht empirisch, maar in ontwikkelingspsychologisch en/of onderwijskundig opzicht allerminst.

Wat RHO empirisch noemt, is feitelijk empiristisch. In empirische wetenschappen tracht men onbegrepen verschijnselen te verklaren, die verklaringspogingen te toetsen aan nieuwe feiten en dan pas toe te passen. In empiristische wetenschappen begint men niet met verklaren maar met getalsmatig 'meten' om daar vervolgens verder statistisch aan te rekenen.

Er zijn dus niet twee soorten wetenschap zoals RHO meent, maar drie: empirisch, empiristisch en romantisch. En wat de RHO-groep 'empirisch' noemt, is empiristisch en lijkt meer op romantische wetenschappen als numerologie en kabbalistiek dan op empirische wetenschappen als de weerkunde en de Piagetiaanse psychologie.

Empirische psychologie

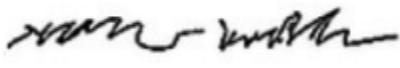
Laten we nog wat preciezer kijken naar empirische wetenschap. Hieronder volgen drie voorbeelden van empirische ontwikkelingspsychologie.

In de empirische ontwikkelingspsychologie neemt men een taak waarvan algemeen bekend is dat basisschoolkinderen die rond 7, 8 jaar beheersen. Voorbeelden: het correcte natekenen van een schuinstaand, halfgevuuld doorzichtig flesje; het correcte schrijven van de eigen naam; zelfportret waarin de onderlinge verhoudingen globaal kloppen.

Vervolgens laat men kinderen tussen 3 en 8 jaar die taak uitvoeren met exact dezelfde opdracht (de jongere kinderen krijgen dus geen hulp!). Dan krijgt men steeds vier principiële verschillende reacties te zien; zie de afbeeldingen 1-4.

(slordig opvullend intekenen)

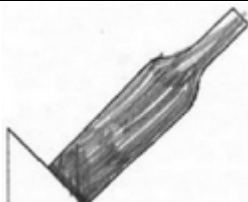

(vrijvormig schrijven)

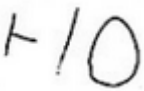

(ongeordend zelfportret)

Afbeelding 1. De reacties van jonge peuters (gemiddeld 3 jaar – 3 jaar en 9 maanden).

(netjes opvullend intekenen)

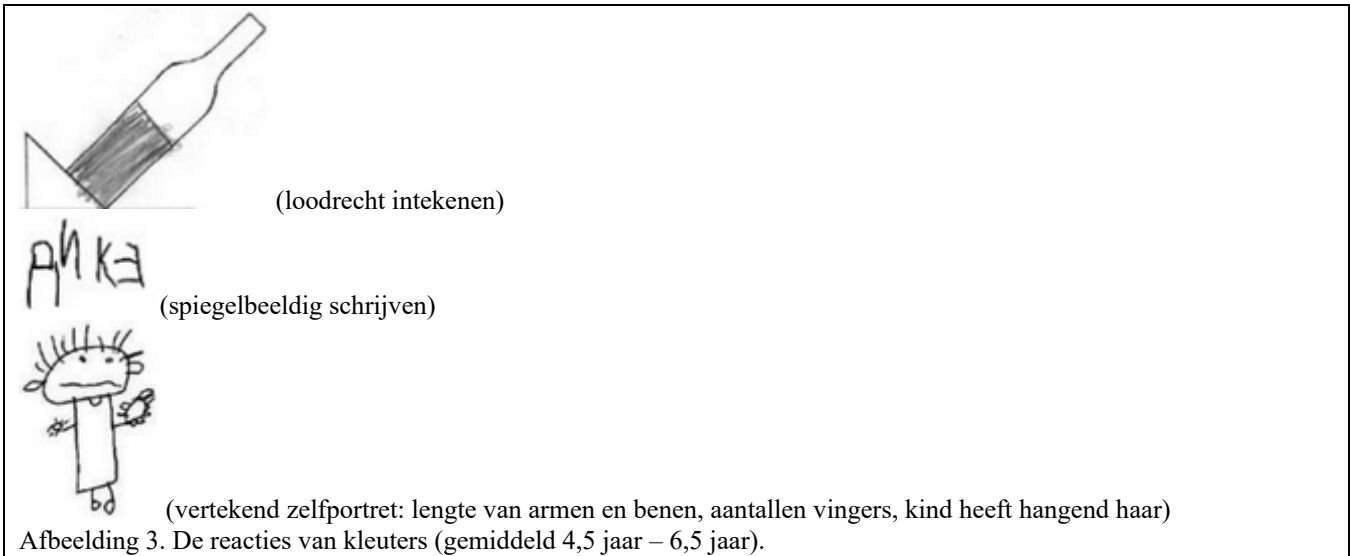

(eigenfiguurlijk schrijven)

(koppoter)

Afbeelding 2. De reacties van oudere peuters (gemiddeld 3 jaar en 9 maanden – 4,5 jaar).

Het verschil met de empiristische wetenschap in de Monitor Leskwaliteit is tamelijk duidelijk: wel of geen puntentoeëning; wel of geen kwalitatief verschillende en zich ontwikkelende verschijnselen.

Herrie en koptelefoons bij ontdekkend leren?

Het boek wijst onderwijsopvattingen waar geen empiristische evidentie voor pleit, als ‘modern’ en onwetenschappelijk af. Daar zou ook ontdekkend leren onder vallen, maar terwijl daar goed empirisch bewijs voor is, maakt het boek daar een karikatuur van: ‘In [een] lokaal is er [...] herrie, zitter er zes met een koptelefoon op en zegt de leraar dat ze zelfontdekkend aan het leren zijn’ (p.16). Echter, kinderen die [Ontdekkend Leren Lezen](#) doen, zitten in het hele land in rustige lokalen, hebben geen koptelefoon op, bleken in de leesrijpheidstoets feitelijk aan lezen toe te zijn, hebben materiaal dat zich voor ontdekken leent, oefenen met de letter van het betreffende hoofdstuk en hebben binnen 40 klokuren alle letters onder de knie én kunnen zinnen lezen als ‘at guus een vrucht met een schil die zacht was?’ en ‘marnix is die knaap die sax en xylofoon speelt’.

Conclusie

RHO wil het onderwijs redden. Dat komt ook tot uiting in de titel van het boek *Red het onderwijs!*. Zijn analyse klopt niet en zijn oplossingen staan op het drijfzand van in willekeur verpakte getallen. Hun adviezen zullen de onderwijscrisis dan ook niet oplossen maar het onderwijs verder de put in helpen.

Noot

- * Er zijn twee andere soorten getalsmatige schalen:
  - ordinaalschalen als de stand in een voetbalcompetitie; het verschil tussen de clubs op de plaatsen 1 en 2 hoeft niet gelijk te zijn aan het verschil tussen de clubs op de plaatsen 2 en 3, enzovoort;
  - intervalschalen als een thermometer in graden Celsius; 20° C is niet twee keer zo warm als 10° C.

Voor beide gelden andere gedachtegangen dan voor een verhoudingsschaal, maar in alle gevallen geldt dat het vrijwel zeker is dat de onderliggende metriek er niet is.

Een meer uitvoerige bespreking staat bij wij-leren.nl: [‘Red Het Onderwijs: uit de crisis of verder in de put?’](#).

Anna Bosman, Sezgin Cihangir, Jan Drentje, Ton van Haperen, Paul Kirschner, Piet van der Ploeg, Jaap Scheerens & Theo Witte (alle acht (voormalig) lid van de RHO-groep), *Red het onderwijs!*, Zutphen, Mazirel Pers, 2024